

História katedry

História katedry od jej vzniku

V školskom roku **1959-1960** nastúpili prví študenti na novozaloženú Katedru psychológie na Filozofickej fakulte pôsobili mnohí českí profesori, ktorí nielen odbornou erudovanosťou, ale aj osobnou iniciatívou kládli základné kamene výchovy vzdelancov na Slovensku vo viacerých odboroch, medzi inými aj v odbore psychológia. Prvú prednášku zo psychológie mal v roku 1924 **Prof. JUDr. PhDr. Bohuslav Tomsa**, zakladateľ československej a slovenskej právnej filozofie, teoretik práva, uznávaný odborník na medzinárodné právo, neskôr aj rektor UK (1933-34).

Psychológia (podobne ako pedagogika) sa v začiatkoch študovala na Filozofickej fakulte v rámci filozofie. Rozhodujúci význam malo **založenie Psychologického seminára na FiF UK v roku 1926**, v ktorom prvýkrát odzneli prednášky **profesora Josefa Tvrdeho**.

Český filozof profesor Josef Tvrdý z Brna, prívrženec T. G. Masaryka, sa venoval najmä logike a sociálnej psychológii. Psychologický seminár pôsobil ako základné vedecko-pedagogické pracovisko, ktoré popri organizačnej funkcii zabezpečovalo aj systematické budovanie knižnice s psychologickou literatúrou. Profesor Josef Tvrdý na Slovensku pôsobil do roku 1939. Po nútenom odchode českých profesorov a pedagógov zo Slovenska sa vrátil na univerzitu do Brna. Ako odporca fašizmu tragicky zahynul v roku 1942 v koncentračnom tábore v Mauthausene v Rakúsku.

Historici, ktorí sa venovali rozvoju psychológie na Slovensku, považujú za jeden zo základných pilierov osobnosť doktora **Josefa Stavěla**, ktorý **založil „Psychotechnický ústav a Ústrednú poradňu povolání na Slovensku“**. Mladý český psychológ vytvoril pre prvé profesionálne psychologické pracovisko koncepčne a organizačne širokozáberový program, ktorý zabezpečil, že ústav sa už od svojho vzniku **v roku 1928** stal vedeckou základňou pre aplikáciu psychológie a rozvíjanie diagnostickej práce v poradenstve. Venoval sa aj tvorbe psychodiagnostických nástrojov, štandardizácii a validizácii známych zahraničných metodík.

V ústave začínali odbornú činnosť viacerí mladí odborníci, dnes považovaní za **nestorov slovenskej psychológie (Prof. PhDr. Juraj Čečetka; Prof. PhDr. Anton Jurovský, DrSc.; Doc. PhDr. Jozef Koščo, PhD.; Prof. PhDr. Tomáš Pardel, DrSc. a iní)**. Pod vplyvom tohto inšpiratívneho prostredia vznikli v druhej polovici tridsiatych rokov aj prvé psychologické monografie, z ktorých možno uviesť Jurovského „Psychologické základy výchovy“ a Čečetkovu prácu „Adlerovská psychológia a pedagogika“. PhDr. Josef Stavěl sa v roku 1937 habilitoval a stal sa prvým docentom psychológie na Slovensku. V roku 1938 však musel Psychotechnický ústav, ktorý založil a desať rokov viedol, opustiť a vrátiť sa na pôvodné pracovisko do Prahy, kde po vojne pôsobil ako profesor psychológie na Karlovej univerzite.

V Psychotechnickom ústave pôsobil aj **Prof. PhDr. Anton Jurovský, DrSc.** považovaný za duchovného otca psychológie na Slovensku (podľa Prof. PhDr. Damiána Kováča, DrSc.). Habilitoval sa v roku 1938 prácou „Utváranie osobnosti dieťaťa“ a v roku 1941 sa stal prvým riadnym profesorom psychológie na Slovensku. Pedagogické a organizačné pôsobenie na Filozofickej fakulte doplnil Jurovský významným dielom, ktorým výrazne ovplyvnil prvé roky vysokoškolského štúdia psychológie na Slovensku. Bola to moderná vysokoškolská učebnica všeobecnej psychológie, jej prvé vydanie vyšlo v roku 1942 a hneď zaujalo nielen vysokoškolských študentov, ale aj širšiu odbornú verejnosť. Jeho „Psychológia“ vyšla do konca vojny v troch vydaniach, v roku 1949 vyšla v 4. doplnenom vydaní a bola základnou učebnicou aj v Čechách. Spolu 7 000 výtlačkov bolo v tých

časoch na vedeckú knihu neuveriteľné číslo. Táto učebnica ovplyvnila úroveň vysokoškolského štúdia a okrem iného položila aj základy odbornej terminológie v slovenskom jazyku.

Ďalšou z významných osobností, ktoré stáli pri zrode psychológie už ako modernej inštitucionalizovanej vedeckej disciplíny, bol Juraj Čečetka, prvý slovenský docent pedagogiky (1937) a profesor pedagogiky od roku 1939. V roku 1943 vydal Príručný pedagogický lexikón, pre ktorý sám vypracoval všetky heslá a bol aj autorom prvej slovenskej učebnice pedagogiky.

Profesor Juraj Čečetka od roku 1945 viedol Katedru pedagogiky a psychológie na Filozofickej fakulte, na ktorej bolo po reforme vysokoškolského štúdia v roku 1948 možné študovať psychológiu ako samostatný odbor. V roku 1949 vznikol aj Psychologický ústav pri vrcholnej vedeckej ustanovizni, Slovenskej akadémii vied a umení. Tento pozitívny vývoj však nemal dlhé trvanie a nasledujúce päťdesiate roky boli pre psychológiu veľmi ťažké.

Nový režim, takzvané ľudovodemokratické zriadenie, ktorý nastolili udalosti po roku 1948, prísne žiadal „vyrovnať sa“ s „buržoáznou“ vedou, to znamená odmietnuť ju a medzi ostatnými disciplínami aj psychológiu budovať na základe marxisticko – leninskej filozofie. Pre vtedajšiu generáciu psychológov nastali zložité časy. Podľa vzoru Sovietskeho zväzu sa zakázali používať psychologické testy a akékoľvek psychometrické metódy. To platilo nielen pre školskú prax, ale aj pri výbere zamestnancov na železničiach, špecialistov v priemyselných závodoch a podobne. Dôvodom bolo, že tzv. „pedológia a testológia“ sa považovali za „ľživedecké“ metódy prevzaté z tzv. „buržoáznej psychológie“. Odstraňovalo a rušilo sa všetko, čo súviselo s aplikovanou psychológiou. Napríklad - stačil vraj telefonický príkaz a v roku 1951, po viac ako dvadsaťročnej činnosti, zrušili Psychotechnický ústav. Niektoré knižničné zdroje prevzala Slovenská akadémia vied, ale celý písomný materiál, doklady o vyšetreniach, protokoly o vykonanej činnosti, kartotéky o vyšetreniach, starší archívny materiál, zásoby testov a vyšetrovacích pomôcok sa jednoducho roztratili a zmizli (zo spomienok A. Jurovského). Profesor Jurovský spomínal, že vzniklo priam „ťaženie“ proti psychotechnike, do ktorého sa ochotne zapojili aj tí, ktorí o týchto veciach sotva čo vedeli a nechápali, o čo vlastne ide. Psychológia sa považovala za niečo „nečisté“, pred čím sa treba mať „na pozore“ a nechýbali hlasy (neraz i vo „vážnych“ vedeckých kruhoch), ktoré jej upierali právo na existenciu ako samostatnej vede, všetko bez odborného odôvodnenia, bez kvalifikovanej diskusie a bez možnosti brániť sa. Ocitla sa v nemilosti, podobne ako genetika alebo kybernetika.

Obmedzovalo sa a rušilo aj štúdium psychológie. Na školské roky 1952/53 a 1953/54 Filozofická fakulta nedostala pre štúdium psychológie ani jedno smerné číslo a dva roky nemohla nikoho prijať do prvého ročníka. Až keď nezmyselné ťaženie začalo slabnúť, otvorili na katedre dodatočne druhý a tretí ročník pre tých, ktorí psychológiu študovali v rámci filozofie a pedagogiky. Táto kríza psychologického zamestnania našťastie trvala len krátko, ale zanechala výrazné stopy. Už v ďalších dvoch - troch rokoch sa aplikovaná psychológia začala uplatňovať v oblasti vojenskej v železničnej doprave a vo výchovnom poradenstve.

Prvé samostatné psychologické pracovisko na pôde univerzity vzniklo až v roku 1957 pod názvom **Psychologický ústav**. Jeho prvým riaditeľom bol profesor Jurovský, neskôr profesor Pardel. V tejto ustanovizni pôsobili významní odborníci, ktorí výrazne zasahovali do rozvoja slovenskej a československej psychológie. Išlo najmä o také osobnosti ako docent Koščo (dlhoročný zástupca riaditeľa ústavu), organizačný duch rozvoja ústavu docent Bažány (zakladateľ prvého laboratória komparatívnej psychológie v Československu zriadeného na pôde ústavu a neskôr katedry), PhDr. Maršálová, PhD. (významná odborníčka v oblasti psychologickej metodológie a psycholingvistiky), docentka Habiňáková, docentka Rybárová, docentka Brožíková (odborníčky v oblasti vývinovej psychológie) a PhDr. Kovalíková, PhD. (významná výskumníčka v sociálnej psychológii).

Samostatná Katedra psychológie vznikla až v roku **1959. Do prvého ročníka nastúpili študenti v školskom roku 1959-1960.** Jej vedúcim sa stal profesor Tomáš Pardel, od roku 1970

profesor Ondrej Kondáš. Z univerzity museli po zásahu z „vyšších miest“ odísť profesor Čečetka a profesor Jurovský. Medzi pedagógmi Katedry psychológie boli mnohí pracovníci Psychologického ústavu. So vznikom katedry sa spája aj vznik spoločného časopisu Katedry psychológie a Psychologického ústavu „Psychologica“.

Duchovná liberalizácia v **druhej polovici šesťdesiatych rokov** priniesla výrazný rozmach psychológie na univerzitnej pôde. Premietlo sa to nielen do počtu študentov (cca 80 - 100 poslucháčov v ročníku), ale aj do rozvoja samotných psychologických pracovísk. Okrem spomínaného Psychologického ústavu a Katedry psychológie vznikla aj samostatná **Katedra pedagogickej psychológie (1965)**. Jej prvým vedúcim bol profesor Ďurič. Na jej pôde pôsobili významní odborníci ako profesor Grác, docent Blaškovič či docent Štefanovič.

„Normalizácia“ začiatkom **70-tych rokov** potvrdila, že úroveň psychológie je dobrým barometrom duchovnej atmosféry spoločnosti. Po preverkách musel odísť z Katedry psychológie jej bývalý tajomník profesor Ivan Štúr a počet študentov postupne klesal na 25 až 15 v ročníku. Z rozličných politických dôvodov niektorí pracovníci boli režimom obmedzovaní vo svojom kvalifikačnom raste. Išlo najmä o Doc. PhDr. J.Košča, PhD, alebo PhDr. L. Maršalovú, PhD, či PhDr.V. Kovalíkovú, PhD.

V roku 1981 po administratívnom rozhodnutí vznikla **Katedra psychologických vied**, zlúčením Katedry psychológie a Katedry pedagogickej psychológie, ktorej vedúcim bol profesor Ondrej Kondáš, neskôr profesor Teodor Kollárik (1984). Napriek komplikovaným podmienkam v tomto období vznikol celý rad monografií najmä z oblasti všeobecnej, klinickej a pedagogickej psychológie. Rozvíjala sa aj spolupráca Psychologického ústavu a Katedry psychologických vied, ktorá trvala až do ich zlúčenia v roku 1993, keď opätovne vznikla Katedra psychológie.

Rok 1989 priniesol viacero zmien najmä v štruktúre a obsahu štúdia psychológie (vedúcim katedry bol naďalej profesor Teodor Kollárik, neskôr od roku 1993 profesor Anton Heretik). Magisterské štúdium sa predĺžilo na päť rokov, ale za najdôležitejšiu zmenu pri vytváraní študijných plánov treba považovať väčšiu slobodu a otvorenosť novým myšlienkovým prúdom a smerom. Každoročne sa rozširuje paleta výberových seminárov a prednášok vo vyšších ročníkoch. V istom zmysle si študenti vytvárajú svoj odborný profil a zameranie sami tým, že si volia výberové predmety. Dôležitým faktorom je, že výberové prednášky sa väčšinou zameriavajú na témy a oblasti, ktoré boli v minulosti z ideologického hľadiska prohibované (psychoanalýza, humanistická psychológia, psychológia náboženstva či politická psychológia). Novým prvkom v štruktúre štúdia je aj sociálno-psychologický výcvik, ktorý má formou najmä sebareflexie prispieť k formovaniu dôležitých odborných spôsobilostí v práci psychológa s klientom či skupinou.

Nastáva obdobie veľmi veľkého záujmu o štúdium psychológie, keď sa na 60 miest hlási až 700 – 800 záujemcov. Rozšíril sa aj priestor pre praktické uplatnenie psychológov v lukratívnych pozíciách v manažmente, v konzultačných firmách a bankovníctve.

Po zlúčení Katedry psychológie s Psychologickým ústavom (1993), významným vedeckým pracoviskom, časť jeho pracovníkov zostala pôsobiť na novej Katedre psychológie, ktorá sa stala jediným a integrovaným psychologickým pracoviskom na fakulte.

Podľa názoru pedagógov pôsobiacich na Katedre škola nemá byť len miestom, kde sa dajú získať nevyhnutné vedomosti pre prax, ale mala by byť atraktívnym prostredím, v ktorom má poslucháč prístup k informačným kanálom o najnovších poznatkoch z odboru, ale aj ku konzultáciám pre svoj ďalší odborný a osobný rast. Poslucháč by mal získať „korektívnu skúsenosť“ v styku s autoritami, to znamená stretávať pedagógov na jednej strane náročných, ale na druhej strane plne otvorených názorom a samostatnému mysleniu študentov.